

Vilhelm Gelotte

*En uppländsk
mästerspelman*

Raska på till Gelotte — raska på till Gelotte...
siöng det i rälsskarvarna, när jag reste norrut, för att
för första gången i mitt liv besöka en av Uplands
förmämsta och till ären äldsta traditionsbärare av
vårt landskaps folkmusik, nämligen spelmanen och
låtkompositören Wilhelm Gelotte i Skutskär. Det var
med stora förväntningar på mötet med denne stor-
man inom uppländsk folkmusik jag satt på tåget och
landskapet, som susade förbi kupéfönstret, lät forna
tidens spelmansgestalter, liksom nu levande, passera
revy för mitt inre öga. G:la Upsala förde tankarna
till vall-pojken »Gås-Anders», som lärde sig till spel-
man av »Näcken» under Ärna bro. Vid Störvreta
hann jag se skymten av Tore Petterssons (en nuti-
dens traditionsbärare) villa och vid passerandet av
Skyttorp fördes tankarna till vårt förbunds gladlynte
spelmansbroder »Viksta-Lasse». Örbyhus påminde
om »Gulamåla-Viten» och August Bohllins förfäder
och som trogna vakhållare i vår tid framträdde
bröderna Sahlströms gestalter vid sidan om Oscar
Larsson, som även härstammar från denna trakt.
»Englund i Munga» framlockade tankar på denna
trakts musikliv och omedvetet sökte sig tanken till
Österby och spelmansdynastin Jernberg. Kraftigast

kändes kontakten med uppländsmusiken, när namnet
Älvkarleby dök upp. Här levde ju »Byss-Kalle»,
denne märklige spelman från svunnen tid, vars min-
nessten avtäcktes här sistlidne sommar.

Framkommen till Skutskär steg jag som en sömn-
drucken av tåget och, ännu kvar i minnenas kaval-
kad, förvånade det mig föga, att bara namnet Gelotte
sade chauffören vart han skulle köra. Det föll sig så
naturligt för mig, att alla borde känna denne stor-
man.

Strax var vi framme i Kyrkbyn och den trevliga
villa, som Wilhelm Gelotte ägde och bebodde med sin
son och sonhustru. Jag blev visad en trappa upp och
inkommen frågade jag artigt, om det var med herr
Gelotte jag hade den äran att tala. Framför mig stod
en 88-åring med reslig hållning och en ungdomlig
blick, som svarade, att det var det nog, men det där
med herr tyckte han inte om utan vi skulle tituleras
med ordet Du. Det blev ögonblicklig kontakt och det
visade sig, att hans intresse för vårt kulturarv var
levande och gärna berättade han om sitt liv, som
han offrat det mesta av för folkmusiken. Jag vill
här nedan låta honom själv berätta.

Jag föddes den 20 september 1859. Mina förfäder
flyttade in till Sverige på 1700-talet med de valloner,
som då kom hit för att hjälpa till med arbetet på de
uppländska brukena. Vid tiden för min födelse bodde
mina föräldrar i Älvkarleby. Min fader hade ett
»Psalmodikon», ett instrument med bara en sträng,
på vilket jag med intresse övade mig och så små-
ningom lärde mig spela psalmer. När jag var sju år,
blev jag anmodad att beledsaga psalmsången i kyrkan
och jag minns, att jag vid ett tillfälle hade skadat
mig i ena foten, så att jag stod på ett ben och spelade.
Det var ju också som det skulle, en sträng att spela
på och ett ben att stå på. Min musikalske morfar,
liesmeden Forsslöv i Vessland, dog när jag var åtta

Forts. sid. 6

är och efterlämnade i arv till mig en fiol. Jag övade och lärde mig spela och vid 10 års ålder minns jag, att jag spelade på ett kyrkbröllop i Älvkarleby Kyrka, då Karl-Johan Jagare gifte sig. Hjärtat höll på att spränga bröstet på mig av stolthet, när prästen lade sin hand på mitt huvud och frågade: »hur kan du, som är så liten spela så bra?»

Minnet sviker litet ibland, men jag tror att jag var i 14—15 års åldern, när mina föräldrar flyttade till Torrfors utanför Gävle. Vid den tidpunkten uppsökte jag en f. d. major vid Hälsinge regemente, som bodde alldeles intill oss, och blev, tillsammans med tre andra pojkar, av denne lärd att slå trumma och läsa noter. En dag kom ett brev från en musiksergant Vannberg vid Hälsinge regementes musikkår, som på den tiden låg i Mohed, i vilket han önskade, att jag skulle resa till honom i och för anställning i musiken. Beslut och handling var ett och jag reste och blev antagen samt fick lära mig blåsa klarinetten. Men min fiol den hade jag med mig i soldatkistan och under de tre år jag var vid hälsingarna, ägnade jag det mesta av min fritid till att spela på den. Efter tre år packade jag och reste ner till »andra livgarde» i Stockholm och provspelade för en musikdirektör där och fick stanna. Här stannade jag också i tre år och deltog även i undervisningen vid Musikaliska Akademien.

Mina föräldrar hade vid denna tid flyttat till Orrskog och, vid ett av mina besök hemma, träffade jag en bekant, som absolut ville att jag skulle komma till Skutskär för att öva upp en hornorkester. På hans rekommendation erhöll jag såväl denna anställning som civilt arbete i lådfabriken därstädes som skiftbas. Fabriken gick emellertid dåligt, under den ledning den hade, varför den slogs igen. Jag blev nästan arbetslös och gick och lagade litet rennar o. d., då jag en dag blev kallad upp till förmannen Hagberg, som frågade, om jag inte ville sätta igång lådfabriken och arbeta fram den så den bar sig. Jag antog anbudet och var förman där i många år, med ett tio-tal anställda. Därefter blev jag förman i »Hugghuset» och stannade där tills jag fick pension år 1921. Efter 31½ års tjänst vid lådfabriken bor jag nu här hos min son och sonhustru, eller kanske det

är tvärt om, då ju jag är ägare till villan. För fem år sedan dog min hustru, men jag har det bra här och min fiol har jag kvar och på den tar jag en låt allt emellanåt.

På mitt bröllop förekom inga spelmän och inga låtar klingade, emedan mina svärföräldrar voro strängt religiösa och folkmusiken ansågs vara något, som man skulle taga avstånd ifrån. Men själv spelade jag mycket i yngre dagar och som spelkamrat hade jag bl. a. den kände spelmannen sågare Bodin i Karlholm, som spelade nyckelharpa och även tog en truddelutt på pig-locket emellanåt. Pris har jag tagit i spelmanstävlingar, fast jag ej varit med på så många, men jag kan nämna, att jag tog första pris i spelmanstävling i Älvkarleby långt innan tävlingarna i Uppsala 1909 och 1912. Vid dessa tog jag f. ö. andra pris. Av de låtar jag gjort, 83 till antalet, kan jag som exempel nämna, »Midsommarminnen från Älvkarleby», »Gubb-valsens», »Allmoge-polska» (även kallad »Polska i tre vändningar»), »Kyrkbrudpolska» och »Brudmarsch», men det skulle föra för långt, att räkna upp dem alla. Vad jag skulle vilja säga till sist är, att av all musik jag spelat, så håller jag folkmusiken högst. Ingen musik rymmer så mycket vackert och kan få en att drömma sig bort från vardagens bekymmer, som just våra folksåtar. Måtte den få leva kvar hos vårt folk och bevaras av våra yngre spelmän.

Ja, så talade en uppländsk spelman av gamla stamman. Gelotte har inte bara gjort polskorna och de andra låtarna han har även prydligt och snyggt pränat ned dem på papper, så att de äro bevarade till eftervärlden. Han spelade även en av sina kompositioner för mig »Älvkarleby-valsens» och då märkte man, att framför sig hade man en välspländande och äkta spelman, som inte förhävde sig, utan önskade att hans insatser för folkmusiken skulle komma vår generation till godo och inspirera de yngre till ytterligare kraffttag för den uppländska folkmusiken.

Jag tog farväl i känsla av vördnad och kände, att jag upplevt en av mitt livs hitintills största dagar. Vi kan inte annat än tacka Wilhelm Gelotte för hans arbete i det tysta till fromma för Uplands Spelmansförbund.

E. G. Hägg.